

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра моніторингу довкілля та природокористування

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Територіальна організація природокористування

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший / бакалаврський _____
галузь знань _____ 10 Природничі науки _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ 101 «Екологія» _____
(шифр і назва)
освітня програма _____ Екологія, Заповідна справа _____
(шифр і назва)
спеціалізація _____ _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ за вибором _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ ННІ екології _____

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою Навчально-наукового інституту екології

“31” серпня 2020 року, протокол №10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Клещ А. А. ст. викл. кафедри моніторингу довкілля та природокористування ННІ екології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри моніторингу довкілля та природокористування

Протокол від “31” серпня 2020 року №14

Завідувач кафедри моніторингу довкілля та природокористування

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з керівником проектної групи спеціальності 101 Екологія

Керівник групи забезпечення спеціальності 101 Екологія

(підпис)

Тітенко Г. В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту екології

Протокол від “31” серпня 2020 року №10

Голова науково-методичної комісії Навчально-наукового інституту екології

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

Програма навчальної дисципліни “Територіальна організація природокористування”
складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності 101 Екологія

освітньої програми Екологія, Заповідна справа

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

формування системного мислення в галузі вивчення взаємодії суспільства і природи, що забезпечує комплексний підхід до аналізу сучасних проблем природокористування з позицій парадигми сталого розвитку.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- сформулювати базове уявлення про концепцію природокористування у контексті парадигми сталого розвитку;
- ознайомити із різними підходами до класифікації природокористування, екологічними проблемами та видами антропогенного впливу на довкілля, що можуть бути спричинені окремими його видами;
- навчити здійснювати вибір заходу, техніки або прийому захисту довкілля в залежності від типу негативного впливу та специфіки галузі природокористування, що його спричиняє;
- навчити прийомам екологічного обґрунтування раціональної територіальної організації природокористування у лісових, аграрних і міських ландшафтах;
- закласти основи розуміння системи управління природокористуванням та захисту довкілля на державному рівні та напрямків діяльності з територіальної організації природокористування.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
- год.	- год.
Самостійна робота	
42 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
-	год.

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті навчання студент повинен сформувати наступні компетентності :

- вміти оперувати та розуміти зміст термінів у галузі природокористування;
- розуміти мотиви і вміти обґрунтовувати необхідність ведення раціонального природокористування в контексті доктрини сталого розвитку;
- вміти визначати реальні і вірогідні види антропогенного впливу та екологічні наслідки господарської діяльності в межах певного виду природокористування на окремі компоненти

і довкілля в цілому;

- обирати тип заходів щодо захисту або відновлення природного ресурсу в залежності від типу негативного впливу та специфіки галузі природокористування, що його спричиняє;
- інтерпретувати структуру землекористувань певної території як цілісну систему природокористування;
- визначати вплив географічних і історичних факторів на формування регіонального природокористування;
- використовувати засобами оптимізації територіальної організації природокористування до екологізації містобудівних проектів;
- застосовувати на практиці прийоми раціональної територіальної організації сільськогосподарського землекористування в аграрних ландшафтах;
- застосовувати на практиці прийоми раціональної територіальної організації промислового, побічного і рекреаційного лісокористування в лісгосподарських ландшафтах;
- знати головні риси господарського механізму управління природокористування, охорони та захисту довкілля на державному рівні;
- знати державні органи виконавчої влади в сфері природокористування та захисту довкілля.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні теоретичні уявлення про концепцію природокористування

Тема 1. Природокористування як концепція : ключові положення.

Поняття про природокористування. Суб'єкт-об'єктна основа організації природокористування. Проблема природокористування у сучасному світі та похідні від неї задачі. Антропогенний вплив на довкілля. Стратегії охорони природи та охорони довкілля. Нераціональне та раціональне природокористування. Природокористування і сталий розвиток. Загальні мотиви і принципи еколого-ощадного природокористування.

Тема 2. Загальна характеристика деяких видів природокористування та типові заходи щодо їхнього раціонального використання та охорони.

Загальне і спеціальне природокористування. Класифікації природокористування . галузеві, ресурсні, територіальні, часові. Загальна характеристика, основні екологічні проблеми та типові заходи та напрямки організації раціонального використання та охорони водокористування. Загальна характеристика, основні екологічні проблеми та типові заходи та напрямки організації раціонального використання та охорони землекористування. Загальна характеристика, основні екологічні проблеми та типові заходи та напрямки організації раціонального використання та охорони лісокористування. Загальна характеристика, основні екологічні проблеми та типові заходи та напрямки організації раціонального використання та охорони надрокористування. Загальна характеристика, основні екологічні проблеми та типові заходи та напрямки організації раціонального використання та охорони промислу як природокористування.

Розділ 2. Територіальна організація природокористування та базові положення управління природокористуванням.

Тема 1. Поняття про територіальну організацію природокористування.

Поняття організації та територіальна організація. Загально наукова концепція територіальна організація суспільства. Поняття про територіальну організацію природокористування в аспектах структури, функціонування, розвитку та управління. Параметри територіальної організації природокористування. Організація території чи територіальна організація? Система природокористування. Регіональне природокористування. Історичні і географічні фактори територіальної організації природокористування. Ієрархічні рівні територіальної організації природокористування. Класифікація видів природокористування за характером територіальної організації.

Тема 2. Система управління природокористуванням в Україні та напрямки діяльності з територіальної організації.

Специфіка природокористування як об'єкта управління. Функції та головні напрямки діяльності управління природокористуванням в Україні. Види і методи управління природокористування та

охорони навколишнього середовища. Загальні риси господарського механізму управління природокористуванням. Правове підґрунтя управління природокористуванням в Україні. Органи управління та контролю за природокористуванням та їхні компетенції.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьомо	у тому числі					усьомо	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальні теоретичні уявлення про концепцію природокористування												
Тема1. Природокористування як концепція : ключові положення.	22	4	8			10	22	2	6			14
Тема2. Загальна характеристика деяких видів природокористування та типові заходи щодо їхнього раціонального використання та охорони.	23	4	8			11	23	2				21
Разом за розділом 1	45	8	16			21	45	4	6			35
Розділ 2. Територіальна організація природокористування та базові положення управління природокористуванням.												
Тема1. Поняття про територіальну організацію природокористування.	22	4	8			10	22	2				20
Тема2. Система управління природокористуванням в Україні та напрямки діяльності з територіальної організації.	23	4	8			11	23					23
Разом за розділом 2	45	8	16			21	45	2	0			43
Усього годин	90	16	32			42	90	6	6			78

4. Темі семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
	Семінарські заняття	денне	заочне
1	Історичні етапи розвитку природокористування.	4	1
2	Парадигма сталого розвитку проти парадигми економічного зростання: дебати.	4	
2	Основні положення раціональної територіальної організації природокористування у лісових ландшафтах за категоріями лісів і типологією їх оселищ.	4	1
3	Врахування рельєфу як фактору територіальної організації природокористування землеробських систем агроландшафтів.	4	1
4	Підходи до екологізації містобудівних проектів засобами оптимізації територіальної організації природокористування.	4	1

5	Поняття про конфлікти природокористування та їхні різновиди.	4	6,5
6	Визначення територіальної організації природокористування певного регіону та її аналіз.	4	0,5
7	Напрямки діяльності із територіальної організації природокористування.	8	1
	Разом	32	6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денне	заочне
	Розділ 1. Загальні теоретичні уявлення про концепцію природокористування.		
1	Тема1. Природокористування як концепція : ключові положення. - самостійне опрацювання конспекту лекції; - підготовка письмових відповідей на запитання для самоперевірки; - пошук та систематизація інформації з джерел додаткової рекомендованої літератури та мережі інтернет з тематики семінарських занять №1 та №2; - підготовка доповіді та презентації до семінарських занять №1 та №2. - перегляд матеріалів відео-лекцій з переліку посилань до семінару №2, аналіз матеріалу та складання опорного конспекту ключових тез.	10	14
2	Тема2. Загальна характеристика деяких видів природокористування та типові заходи щодо їхнього раціонального використання та охорони. - самостійне опрацювання конспекту лекції; - підготовка письмових відповідей на запитання для самоперевірки; - пошук та систематизація інформації з джерел додаткової рекомендованої літератури та мережі інтернет з тематики семінарських занять №3 та №4; - підготовка доповіді та презентації до семінарських занять №3 та №4; - актуалізація знань та підготовка до контрольної роботи №1, передбаченої навчальним планом.	11	21
	Розділ 2. Територіальна організація природокористування та базові положення управління природокористуванням.	денне	заочне
3	Тема1. Поняття про територіальну організацію природокористування. - самостійне опрацювання конспекту лекції; - підготовка письмових відповідей на запитання для самоперевірки; - пошук та систематизація інформації з джерел додаткової рекомендованої літератури та мережі інтернет з тематики семінарських занять №5 та №6; - підготовка доповіді та презентації до семінарських занять №5 та №6.	10	20
4	Тема2. Система управління природокористуванням в Україні та напрямки діяльності з територіальної організації. - самостійне опрацювання конспекту лекції; - підготовка письмових відповідей на запитання для самоперевірки; - пошук та систематизація інформації з джерел додаткової рекомендованої літератури та мережі інтернет з тематики семінарських занять №7; - підготовка доповіді та презентації до семінарських занять №7; - актуалізація знань та підготовка до контрольної роботи №2, передбаченої навчальним планом.	11	23

	Разом	42	78
--	-------	----	----

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни використовуються наступні види контролю засвоєння навчального матеріалу: поточний (протягом семестру) та підсумковий семестровий.

Поточний контроль проводиться у формі усного опитування або письмового контролю на практичних заняттях та лекціях. Можливо проведення поточного контролю у формі колоквиуму, комп'ютерного тестування.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																	Залікова робота	Сума	
Розділ 1				Розділ 2				Практикум							Контрольна робота				Разом
T1	C1	T2	C2	T1	C1	T2	C2	П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	K1	K2	60	40	100
2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4	4	4	4	6	6			

T1, T2 ... – поточний експрес-контроль за матеріалами теми розділу;

C1, C2 ... – самостійна робота за матеріалами теми розділу;

П1, П2 ... – семінарські заняття;

K1 – контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати протягом навчального семестру становить **60 балів**.

Кількість балів, що нараховуються за результатами *поточного контролю знань* навчального матеріалу дисципліни, засвоєного на лекційних заняттях та за рахунок самостійного опрацювання матеріалу **становить 8 балів**.

За матеріалами розділів заплановано проведення 4 поточних контролі (з Розділу 1 – 2, з Розділу 2 – 2), кожен з яких містить 4 контрольні завдання відкритого типу, що передбачають однозначну відповідь. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 балів.

Кількість балів, що нараховуються за результатами виконання завдань *самостійної роботи* (C1, C2...) навчального матеріалу дисципліни, засвоєного на лекційних заняттях та за рахунок самостійного опрацювання матеріалу **становить 8 балів**.

Результати самостійної роботи, що підлягають контролю і оцінці, розміщені у конспекті лекцій. До кожної з тем навчального матеріалу наведені питання до самоперевірки, відповіді на які, підготовлені в письмовій формі (обсяг відповіді на 1 запитання не менше 1500 і не більше 3000 знаків без пробілів) оцінюється в 2 бали для кожної із тем.

Кількість балів, що нараховуються за результатами виконання *практикуму* протягом семестру **становить 20 балів**.

Максимальна кількість балів за участь у *семінарському занятті* становить 4 бали. Нархування балів здійснюється у такий спосіб: 3 бали – виступ на задану тему із структурованою доповіддю та презентацією; 2 бал – довільний виступ на задану тему без структурованої доповіді із презентацією; 1 бал – довільний виступ на задану тему без структурованої доповіді і презентації; +1 бал – активна участь у обговоренні та дискусії (змістовні запитання, ґрунтовні відповіді).

Кількість балів, що нараховуються за результатами *контрольних робіт*, що передбачена навчальним планом **складає 12 балів**. Контрольна робота проводиться у формі

комп'ютерного тестування, що нараховує 24 завдань закритої форми (відповідно 0,25 балів за кожну вірну відповідь).

Умовою допуску до складання залікової роботи є здача повного комплексу виконаних практичних робіт та всіх завдань самостійної роботи.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за результатами **залікової роботи** становить **40 балів**.

Залік проводиться у формі комп'ютерного тестування та містить 40 завдань закритого та відкритого типу (по 1 балу за кожну вірну відповідь).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
50-100	зараховано
1-49	не зараховано

Приклад залікового тесту (40 б.)

Кожна правильна відповідь – 1 бал

- 1) Вилучення будь-яких відновлюваних ресурсів з природного середовища без штучного відновлення їх кількості, в розрахунку на самовідновлення і відтворення – це визначення.....: а. промислового (у сенсі промислу) природокористування; б. промислового (у сенсі індустріального) природокористування; с. нераціонального природокористування.
- 2) Термін «природокористування» у науковий обіг ввів: а. Н. Реймерс; б. Ю. Куражковський; с. В. Вернадський.
- 3) Поєднання однорідних, тобто схожих за своєю природою об'єктів і явищ, що мають стійкі просторові зв'язки – це визначення...: а. територіальної структури; б. територіального комплексу; с. територіальної системи.
- 4) Парадигмою розвитку людства, що передбачає забезпечення захисту довкілля, досягнення соціальної справедливості та підвищення добробуту населення (в тому числі економічного) є: а. економічного зростання; б. глибокої екології; с. сталого розвитку.
- 5) Добування мисливських тварин як товару з метою отримання продукції для продажу або особистого по споживання, як основне заняття, що дає кошти для існування – це...: а. морський промисел; б. мисливський промисел; с. хутровий промисел.
- 6) Як побічний ефект навмисного впливу на довкілля визначається : а. прямий антропогенний вплив; б. ненавмисний антропогенний вплив; с. негативний антропогенний вплив.
- 7) Під системами природокористування розуміються...: а. історично сформовані форми взаємодії людини з природним середовищем, зумовлені особливостями цього середовища і соціально-економічною структурою суспільства; б. цілісні, територіально локалізовані в поселеннях з прилеглими до них угіддями спільності людей, що формуються в результаті «природо споживаючої» діяльності; с. реалізовані відносини, що виражаються в потоках людей, матеріалів, енергії, інформації, капіталу.
- 8) Явища та процеси, які не порушені людською діяльністю, на які людина впливає лише як біологічний вид або опосередковано через глобальні зміни розглядають як: а. «першу», або дику природу; б. «другу», або квазі-природу; с. «третю», або арт-природу.
- 9) Управління здійснюється громадськими формуваннями та громадянами називається : а. виробничим; б. відомчим; с. громадським.
- 10) Діяльність людського суспільства, що керується одностороннім споживацьким ставленням до природи, прагнення взяти у неї якомога більше, не піклуючись про наслідки – це...а. охорона природи; б. охорона навколишнього середовища; с. не має вірної відповіді.
- 11) Принцип, згідно якого правила і регламенти управління природокористуванням поширюється на всіх природокористувачів і всі об'єкти природи в межах держави в цілому або певної адміністративно-територіальної одиниці: а. рівноправності; б. територіальний; с. відомчий.
- 12) Упровадження інноваційних технологій задля зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище є прикладом.....: а. напрямку раціонального природокористування;

б. мотивом переходу до раціонального природокористування; с. правилом раціонального природокористування.

13) Державним органом управління у галузі природокористування і охорони довкілля, що координує діяльність міністерств, інших установ та організацій України у питаннях охорони навколишнього природного середовища є: а. Верховна Рада України; б. Кабінет Міністрів України; с. Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

14) Усвідомлення факту, що господарська діяльність людства впродовж свого існування завжди буде залежати на використанні природних ресурсів відображає сутність такого мотиву переходу до раціонального природокористування як : а. естетичний мотив; б. науково-пізнавальний мотив; с. економічний мотив.

15) До заходів із відновлення порушених земель і ландшафтів після використання надр відносяться: а. зведення гідротехнічних споруд (для затримання, відведення і безпечного скидання атмосферних опадів); б. знищення шкідників природними ворогами: руді мурашки, комахоїдні птахи; с. не має вірної відповіді.

16) Укоріненою є практика ототожнювати діяльність з охорони природи із : а. захистом людини від негативного впливу навколишнього середовища; б. захистом і охороною надр і геологічного середовища; с. захистом і охороною рослинності і тваринного світу.

17) Процес руйнування і знесення верхніх родючих шарів ґрунту видування і перенесення найдрібніших ґрунтових частинок вітром називається : а. водна ерозія ґрунтів; б. деградація ґрунтів; с. дефляція ґрунтів.

18) Академічна дисципліна, зміст якої тотожний змісту охорони природи, отримала назву: а. геоєкології; б. соціології; с. нозології.

19) На територіально широкому використанні природних ресурсів, угідь, тісно пов'язаних з зональними особливостями природних ландшафтів засновується такий вид територіальної організації природокористування називається....: а. осередкове; б. крупноосередкове; с. фонове.

20) Суб'єктом природокористування як процесу може бути: а. конфліктна ситуація між природокористувачами; б. протиріччя між інтересами природокористувачів; с. різні види природокористувачів.

21) Посадка лісових смуг - водорегулюючих, позахисних і прибалкових, на схилах, по дну ярів і балок, в пісках тощо направлена на захист земель від: а. підтоплення; б. ерозії; с. опустелювання.

22) Природокористування, що здійснюється громадянами на основі належним їм природних прав, існуючих і виникаючих як результат народження і існування називається: а. раціональним; б. загальним; с. спеціальним.

23) Спосіб відтворення лісу, що полягає в утворенні нових поколінь лісових екосистем природним шляхом називається: а. екологічна реструкція; б. природне поновлення; с. штучне лісовідновлення.

24) Землекористування відноситься до: а. галузевого виду природокористування; б. загального виду природокористування; с. спеціального виду природокористування.

25) Відновлення кількісного складу і розселення тварин у колишні місця проживання, в яких вони були винищені – це...: а. реакліматизація; б. заповідання; с. акліматизація.

26) Найбільшу частку серед решти споживачів води у світі має ...: а. сільське господарство; б. промисловість; с. комунально-побутове господарство.

27) Для прийняття рішень у практиці управління та територіальної організації природокористування цей підхід наразі визнається визначальним і загальновизнаним: а. екологічний; б. економічний; с. соціальний.

28) Різновид землекористування, при якому відбувається видобуток і переробка ресурсів надр, створення промислових об'єктів, систем комунікацій і транспорту, розвитку міської інфраструктури, населених пунктів тощо називається: а. сільськогосподарське використання земель; б. індустріальне використання земель; с. інтенсивне використання земель.

29) Основними фактори організації природокористування, що визначають основні напрямки формування територіальної конфігурації (просторового малюнку, патерну) природокористування є: а. екологічні і фізичні; б. історичні і географічні; с. політичні і технологічні.

30) Негативний наслідок природокористування, за якого відбуваються підвищення рівня

грунтових вод до критичних величин (1-2 м від поверхні землі) відзначається в зоні гідрозлів при підйомі води водосховищах – це...: а. водна ерозія ґрунтів; б. підтоплення; с. відчуження земель.

31) Сукупність системоутворювальних чинників, що відображаються у внутрішній і зовнішній функціональній упорядкованості, яка ґрунтується на підпорядкованості й саморегулюванні називається...: а. конструкцією; б. організованістю; с. організацією.

32) Меліорація і будівництво дренажних систем – це заходи поліпшення наслідків і впливів землекористування, що направленні:

а. запобігання забруднення ґрунту пестицидами і мінеральними добривами; б. захисту земель від ерозії; с. боротьбу з засоленням, підтопленням та заболочуванням ґрунтів.

33) Центральним органом виконавчої влади в сфері природокористування, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України є

а. Державне агентство водних ресурсів України; б. Державне агентство рибного господарства України; с. Державне агентство України з управління зоною відчуження.

34) Різновид лісокористування, яке передбачає форми і способи використання лісу та його та благ для відпочинку, туризму, відновлення здоров'я тощо називається:

а. рекреаційним лісокористуванням; б. побічним лісокористуванням; с. промислове лісокористуванням.

35) Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у галузі раціонального природокористування і охорони довкілля є:

а. Верховна Рада України; б. Кабінет Міністрів України; с. Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

36) Під _____ розуміють природні мінеральні речовини в земній корі, які при цьому стані розвитку техніки можуть бути з достатнім економічним ефектом витягнуті і використані в народному господарстві в природному вигляді або після попередньої переробки:

а. природними ресурсами землі; б. ресурсами надр; с. корисними копалинами.

37) Який з органів державного управління природокористуванням відповідає за визначення основних напрямів державної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища:

а. Верховна Рада України; б. Кабінет Міністрів України; с. Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

38) Різновид заходу з поліпшення наслідків надрокористування, що полягає в покритті поверхні відвалів попередньо знятої родючим ґрунтом називається.: а. будівельна рекультивация; б. біологічна рекультивация; с. гірничотехнічна рекультивация.

39) Ієрархічний рівень територіальної організації природокористування, що формується під впливом системи розселення, рівня урбанізації, розміщення азональних (очагово-дисперсних) типів природокористування, інтенсивності фонових типів називається...: а. регіонально-зональний; б. фоново-вузловий; с. локальний (місцевий).

40) Комплекс робіт з екологічного та економічного відновлення земель, родючість яких в результаті людської діяльності істотно знизилася – це...: а. фітомеліорація; б. рекультивация; с. аерація.

9. Рекомендована література

Основна література

1. Зубилин И. Г., Холин Ю. В., Юшко В. К. Научные основы охраны природы и рациональное природопользование. Харьков: Фолио, 1999. 169 с.

2. Генсірук С. А. Регіональне природокористування : навч. посіб. для с.-г. і геогр. спец. вузів. / за ред. Е. А. Главацька. Львів: Світ, 1992. 335 с.

3. Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Киевское Приднепровье / А. М. Маринич, М. М. Паламарчук, Л. Г. Руденко и др. К.: Наукова думка, 1988. 176 с.

4. Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Теоретические и методические исследования / А. М. Маринич, И. А. Горленко, Л. Г. Руденко и др.; отв. ред. А. М. Маринич, М. М. Паламарчук. К.: Наукова думка, 1990. 200 с.

5. Реймерс М. Ф. Природопользование. Словарь-справочник. М.: Мысль, 1990. 637 с.

6. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: навч. посібник. Київ: Забв'їт, 1996. 352 с.

Допоміжна література

1. Картографические исследования природопользования / Л. Г. Руденко, Г. О. Пархоменко, А. Н. Молочко и др. К.: Наукова думка, 1991. 212 с.
2. Основы природопользования: учебное пособие / Р. Р. Иванова, Е. А. Гончаров. – Йошкар-Ола: ПГТУ, 2015. – 220 с.
3. Сухорукова С. А., Дышлюк С. С., Креймер М. А. Картографирование природопользования: учебн.-метод. пособ. Новосибирск: СГГА, 2011. 104 с.
4. Байлагасов Л. В. Региональное природопользование. Москва-Берлин : Директ медиа, 2016. 195 с.
5. Авраменко И. М. Природопользование: курс лекций. М.: "Лань", 2003. 90 с.
6. Кононенко М. Р. Основы природопользования: курс лекций. Санкт - Петербург: изд. РГГМУ, 2003. 31 с.
7. Колесников С. И. Природопользование: уч.-метод. пос. Ростов-на-Дону.: Изд-во Рос. Ун-та. 1999. 40 с.
8. Винокурова Н. Ф., Камерилова Г. С., Николина В. В., Сиротин В. И., Смирнова В. М. Природопользование. М.: Просвещение, 1995. 255 с.
9. Рунова Т. Г., Волкова И. Н., Нефедова Т. Г. Территориальная организация природопользования: монография. М., 1993.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

11.

1. Understanding the Dimensions of Sustainable Development. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pgNLonYOc9s>
2. M. Green. How We Can Make the World a Better Place by 2030. *TED Talks*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o08ykAqLOxk>
3. L. Zevenbergen Sustainable Development Goals: time lapse to the future. *TEDxMaastricht*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=A7gZHZNQXBA>
4. G. Riley. What is Economic Growth? *tutor2u*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=m1K-35s45s4>
5. Is There a Conflict Between Economic Growth and Environmental Protection? *CASSE - Advancing the Steady State Economy*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5HXeOK7XxJ0>

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни Територіальна організація природокористування
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2020 /2021 н. р.

Заступник директора Каразінського навчально-наукового інституту екології

(підпис)

Кучер А.В.
(прізвище, ініціали)

«31 » серпня 2020 р.

Голова науково-методичної комісії Каразінського навчально-наукового інституту екології

(підпис)

Максименко Н.В.
(прізвище, ініціали)

«31 » серпня 2020 р.